

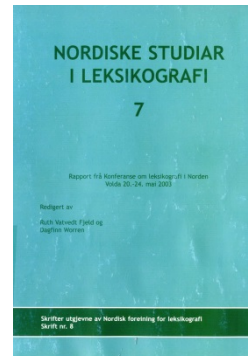
NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Användarkommentarer till en tvåspråkig ordbok

Forfatter: Nina Martola

Kilde: Nordiske Studiar i Leksikografi 7, 2005, s. 287-292
Rapport frå Konferanse om leksikografi i Norden, Volda 20.-24. maj 2003

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Nina Martola

Användarkommentarer till en tvåspråkig ordbok

In the late nineties a new, large Finnish-Swedish dictionary was published – 1997 in a printed version and 1998 on CD-rom. During the first revision all the comments the editorial staff had got from the users were compiled and judged. All the adequate comments, which were the majority, lead to corrections and completions in the manuscript. In this study I present the users' comments. The information category which has by far caused most comments are the equivalents. The lemma selection comes in second place and the third most commented category are the examples.

1 Inledning

År 1997 kom en ny finsk-svensk ordbok ut på marknaden i Finland, *Stora finsk-svenska ord-boken*, och året därpå kom den i elektronisk version. Ordboken bygger på en finsk förlaga, *Suomen kielen perussanakirja* ('Finsk basordbok') och innehåller drygt 90.000 ordboksartiklar. Eftersom Forskningscentralen för de inhemska språken har goda kontakter till en viktig användargrupp, översättarna, har redaktionen fått in en hel del spontana kommentarer om ordboken alltsedan publiceringen. När utgivarna, förlaget WSOY och Forskningscentralen, tog beslut om en revidering av ordboken, uppmanades användarna mer aktivt via olika kanaler att komma med förslag, synpunkter och korrigeringar. Kommentarererna har primärt sammanställts med tanke på revideringen av ordboken, men eftersom synpunkter från användare kan vara av ett visst allmänlexikografiskt intresse kommer jag i det följande att presentera vilka typer av kommentarer som kommit in och vad de gällt.

2 Allmänt om kommentarsamlingen

Det kom in glädjande många kommentarer till redaktionen. Den överväldigande delen fick vi in per e-post, över fyrahundra meddelanden. Ett fåtal kommentarer kom in skriftligt och via personliga samtal med användarna, ett lite större antal per telefon. Största delen i den sistnämnda gruppen förmedlades av forskningscentralens svenska språkvårdare, som fått kommentarer om ordboken i juren. Kommentarererna var av mycket olika omfattning och art. En del var kortfattade och gällde en enda artikel medan andra var sammanställningar med kommentarer till ett flertal olika artiklar. Några personer har varit mycket aktiva och står för majoriteten av kommentarer, medan andra hört av sig bara vid ett eller ett par tillfällen.

För revideringsarbetet sammanställde vi alla kommentarer i alfabetiska listor med det lemma de hänförde sig till som stickord. En mindre del var svenska stickord som kom sig av att den elektroniska versionen av ordboken uppenbarligen används som svensk-finsk ordbok i någon mån. Den första listan gjordes i början av revideringsarbetet, den andra i slutet.

Sammanlagt innehöll de två listorna ca 800 poster med kommentarer från användarna. I det följande skall jag redovisa vad kommentarerna gällde.

3 Kommentarens fördelning på olika informationskategorier

Kommentarerna kan indelas enligt vilken informationskategori i ordboken de hänför sig till, alltså om de gäller uppslagsord, ekvivalenter, exempel, grammatiska angivelser osv. Det har ibland varit vanskligt att avgöra till vilken kategori en kommentar skall räknas: om t.ex. en betydelse för ett uppslagsord efterlyses betyder det naturligtvis samtidigt att en eller flera ekvivalenter fattas. Jag har följt fokuseringen i kommentarerna där en sådan gått att skönja. En kommentarpost har aldrig hänförts till fler än en kategori. Eftersom kommentarsammansättningen primärt gjorts med tanke på själva revideringsarbetet beaktas inte kommentarer om yttre form, layout och förtexter. De kommentarerna är också få till antalet.

Diagram 1 visar hur kommentarerna fördelar sig mellan de olika kategorierna. Över hälften av alla kommentarer gäller ekvivalenterna, vilket inte är så överraskande när det gäller en tvåspråkig ordbok som kommenteras av översättare. Ungefär 20 % av kommentarerna hänför sig till uppslagsorden medan exempelkommentarerna utgör drygt 10 %. Resten av informationskategorierna får under 5 % av kommentarerna. I gruppen *övrigt* ingår kommentarer om hänvisningar och om latinska namn.

3.1 Kommentarer till uppslagsorden

Uppslagsordskommentarerna består till överväldigande del av påpekanden om uppslagsord som fattas i ordboken. I några fall efterlyses en betydelse som inte finns redovisad. Fyra kommentarer gäller uppslagsord som borde strykas, två av språkvårdsskäl, två för att de enligt kommentatörerna känns föråldrade.

3.2 Kommentarer till ekvivalenterna

Också när det gäller ekvivalensen är det saknade ekvivalenter som påtalas i över hälften av fallen, medan en knapp tredjedel av kommentarerna gäller korrektheten (grupperna *felaktig* och *tvivelaktig* i diagram 2). En rätt stor grupp är påpekanden om ekvivalenter som är eller anses vara finlandismer utan att vara etiketterade som sådana. (Finlandismer är ord eller uttryck som inte förekommer i sverigesvenskan). I fem procent av kommentarerna efterlyses en tydligare förklaring för en ekvivalent och i några fall anses ekvivalenterna feletiketterade, främst med avseende på stil eller bruk. Fördelningen åskådliggörs grafiskt i diagram 2.

3.3 Kommentarer till exemplen

Exempelkommentarerna är betydligt färre än ekvivalentkommentarerna. De gäller i ännu högre grad (nästan 59 %) uttryck som fattas. I den siffran ingår både finska uttryck och svenska översättningar. I 36 % av kommentarerna påpekas bristande idiomatik antingen i finskan eller i den svenska översättningen. Någon enstaka strykning föreslås, och så påtalas också i denna grupp några omarkerade finlandismer. Se diagram 3.

3.4 Kommentarer om svenska ingångar

Den fjärde och sista kommentartyp jag skall ta upp är inte särskilt stor men i gengäld litet anmärkningsvärd. Det är kommentarer som avser svenska ord eller uttryck men som inte

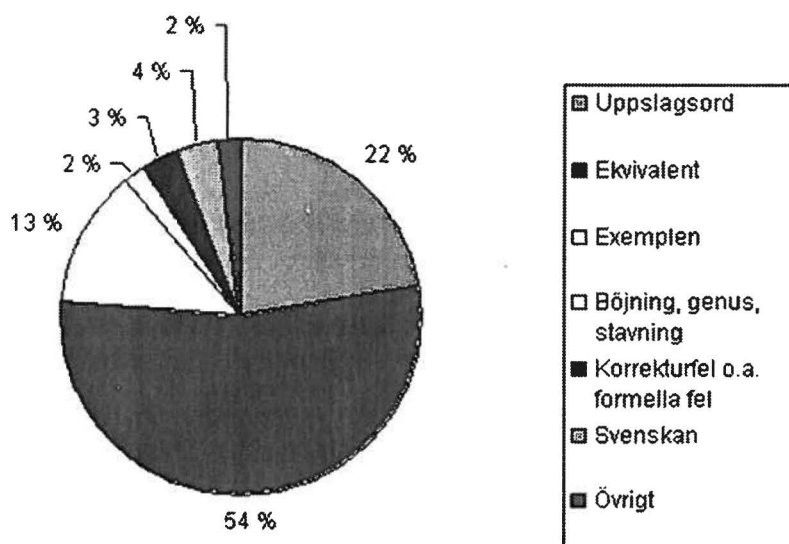

Diagram 1. Fördelning mellan olika element

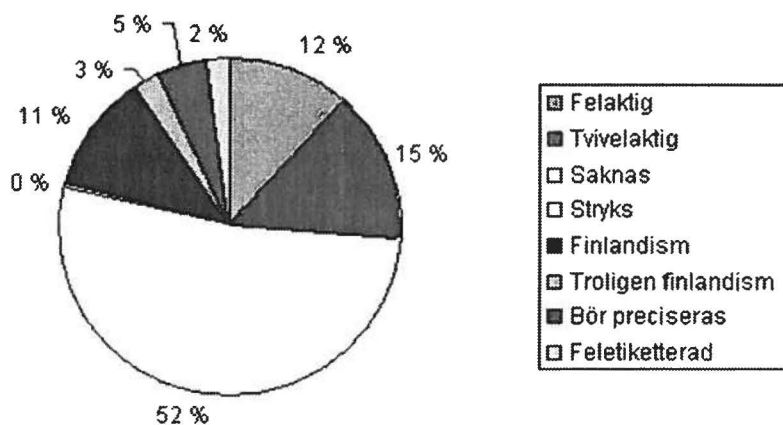

Diagram 2. Ekvivalentkommentarer.

kopplas till en enskild artikel i ordboken. Uppenbarligen används alltså svenskan i någon mån som ingångsspråk, vilket är möjligt i den elektroniska versionen, även om det naturligtvis inte är det egentliga syftet med en finsk-svensk ordbok. Kommentarer av den här typen är 30 till antalet, och de kommer främst från två olika kommentatörer med ströfall från en del andra. I 90 % av kommentarerna efterlyser ett saknat ord: de flesta är av typen «det svenska ordet X finns inte i ordboken» och en mindre del representerar varianten «det svenska ordet Y (och det svenska ordet Z) är betydligt vanligare än ordet X som nu finns i ordboken». I några fall efterlyses svenska uttryck. Se diagram 4.

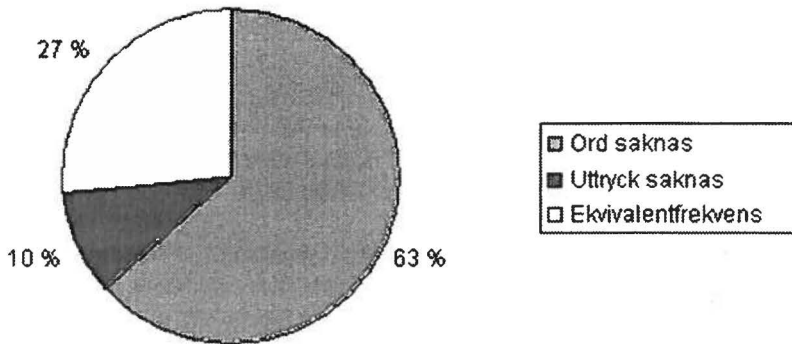

Diagram 3. Exempelkommentarerna

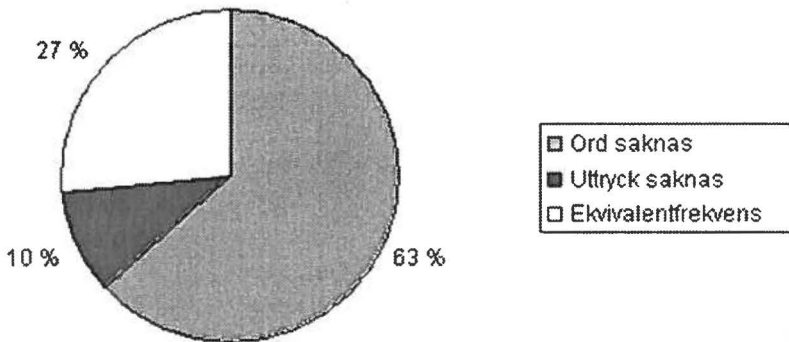

Diagram 4. Kommentarer om svenska ingångar

3.5 Övrigt

Megastruktur och makrostruktur har kommentatörerna knappast alls uppmärksammat. Två personer har påpekat att de hellre skulle se ortnamnen bland artiklarna i stället för i en separat lista (något som för övrigt genomfördes vid revideringen). Avsaknaden av rullningsfunktion i den elektroniska versionen har också påtalats. Artikelstrukturen har ingen kommenterat.

Det som också kan noteras är att samma artikel eller ord i vissa fall föranlett många kommentarer från olika personer. Det handlar huvudsakligen om två typer, svåröversatta ord och ord i tiden. Exempel på svåröversatta ord där ekvivalenter eller exempel påtalats eller föreslagits är *yhteisö* 'sammanslutning; samfund; samhälle; gemenskap; grupp; företag; organisation' och *kattava* 'omfattande; heltäckande; komplett, fullständig; uttömmande; genomgripande; ingående; mångsidig'. Ord i tiden som föreslagits som nya uppslagsord av flera olika kommentatörer är t.ex. *brändi* 'varumärke' och *osaaminen* 'kunnande; know-how; kompetens'

Kommenterad kategori	LN Intern ordningsföjd	SFSO Intern ordningsföjd (av 9 kategorier)
lemmaselektion	1	2
grammatik	2	4
ekvivalenter	3	1
exempel, kollokationer, idiom	4	3
jämförelse med andra ordböcker	5	–
utanförtext	6	8

Tabell 1. Kommenterade kategorier i LexicoNordica-recensionerna av bi- och polylingvala ordböcker jämfört med användarkommentarerna till Stora finsk-svenska ordboken.

4 Användarkommentarerna jämfört med annan ordbokskritik

I LexicoNordica 10 analyserar Bergenholtz de ordboksrecensioner som har ingått i tidskriftens nio första nummer. Jag skall därför jämföra de resultat jag fått med de resultat Bergenholtz (2003: 12) redovisar vad gäller kritik av poly- och bilingvala ordböcker. Här bör det naturligtvis kraftigt understrykas att resultaten inte är direkt jämförbara, eftersom kategorierna delvis varit olika och därtill många fler i LexicoNordica-analysen. Som ett grovt mått använder jag kategoriernas inbördes ordning i respektive material.

Till att börja med kan det konstateras att många av de kategorier Bergenholtz har med ger 0 % i mitt material. Kommentatörerna av Stora finsk-svenska ordboken har inte sagt något om kommunikationsrelaterade eller kunskapsrelaterade funktioner, inget om användarna och inte heller något om priset, om den empiriska basen eller – av uppenbara skäl – om illustrationer. Flera har kommit med allmänna omdömen och några har jämfört Stora finsk-svenska ordboken med dess föregångare, men de kommentarerna har jag inte noterat i denna genomgång eftersom de inte föranlett några konkreta åtgärder i manuskriptet.

I LexicoNordica-recensionerna (och i ännu högre grad i recensioner i tidningar och tidskrifter [Bergenholtz 2003: 23]) är det lemmaselektionen som ägnas mest uppmärksamhet. I mitt material kommer den kategorin på andra plats, långt efter ekvivalenterna. I LexicoNordica ligger ekvivalenterna på tredje plats efter grammatiken, som i mitt material ägnas en mycket liten andel av kommentarerna. Slår man samman kategorierna exempel, kollokationer och idiom i LexicoNordica till en gemensam grupp når den upp till fjärde plats i den inbördes ordningen. I användarkommentarerna till Stora finsk-svenska ordboken finns exemplet på tredje plats. Se tabell 1.

5 Kommentarens återverkningar i ordboksmanuskriptet

De ca 800 kommentarposterna som fanns på redaktionens listor har föranlett ca 940 ingrepp i manuskriptet, fördelade på 896 ordartiklar. I själva verket är de enskilda åtgärderna antagligen betydligt fler eftersom en övergripande kommentar «artikeln reviderad» eller «momentet reviderat» har satts in i manuskriptet om ändringar gjorts på flera ställen i en och samma

artikel vid samma genomgång. En stor del av kommentarerna har resulterat i någon form av åtgärd. Ibland har åtgärderna inte blivit exakt de föreslagna men kommentaren har i all fall lett till en reviderad artikel.

För andra omgången har jag kunnat kontrollera hur stor andel av kommentarerna som *inte* ledde till åtgärder, nämligen 102 av ca 400 kommentarposter. I 30 fall hade artikeln ändrats under tidigare manuskriptgenomgångar. I drygt 70 fall bedömde redaktionen att ingen åtgärd behövdes: 37 ekvivalent- och exempelkommentarer underkändes och 35 förslag till nya uppslagsord förkastades. I fråga om lemmaförslagen rörde det sig huvudsakligen om ord som redaktionen ansåg vara för termbetonade för att platsa i en allmänspråklig ordbok. De ratade ekvivalentförslagen låg antingen för långt från uppslagsordets betydelse eller var inte tillräckligt allmängiltiga motsvarigheter för att passa som ekvivalenter. Sammantaget var det alltså 72 av 400 eller 18 % av kommentarerna som inte föranledde några åtgärder vid revideringen. Om man å andra sidan beaktar att många av kommentarerna av konsekvensskäl ledde till åtgärder i flera andra artiklar än de som hade påtalats av kommentatörerna är procentsiffran i praktiken mindre än 18 %.

Arbetet med den nya upplagan av Stora finsk-svenska ordboken resulterade i drygt 8.000 reviderade och nya artiklar om man bortser från ortnamnen. Ungefär 10 % av det antalet har föranletts av användarkommentarerna. I proportion är det inte så mycket men det handlar i många fall om viktiga åtgärder som utan tvivel bidrar till att höja ordbokens kvalitet.

6 Slutord

För en ordboksredaktion är kommentarerna från användarna viktiga. De är ju ett bevis på att ordboken används och väcker egagemang. E-post är det tacksammaste mediet för insamling, och kommentarer är lättast att få in om man har etablerade kanaler till någon användargrupp. De anonyma användarna tenderar förbli anonyma.

Det som intresserat användarna av Stora finsk-svenska ordboken allra mest är ekvivalensen, vilket inte är så förvånande med tanke på att merparten av kommentarerna kommer från översättare. Det är troligtvis i regel ekvivalenter översättare är ute efter när de slår upp i en tvåspråkig ordbok. Uppslagsorden har ägnats näst mest kommentarer och exemplen kommer på tredje plats.

Litteratur

Ordböcker

Stora finsk-svenska ordboken = Suuri suomi–ruotsi-sanakirja. Stora finsk-svenska ordboken. Publ.: Werner Söderström Osakeyhtiö och Forskningscentralen för de inhemska språken. Helsingfors–Juva: WSOY 1997. – Elektronisk version: Program:

Timehouse/Teklacap Oy. Borgå: WSOY 1998.

Suomen kielen perussanakirja (1–3) ('Finsk basordbok') 1990–94. Utg.: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Helsinki: Painatuskeskus.

Annan Litteratur

Bergenholtz, Henning 2003: Ordbogsanmeldelser i LexicoNordica. I: *LexicoNordica 10*, Nordiska föreningen för lexikografi och Nordiska språkrådet: Oslo. S. 7–26.